

POSUDEK ŠKOLITELE

Tereza Czesany Dvořáková: *Idea filmové komory. Českomoravské filmové ústředí a kontinuita centralizačních tendencí ve filmovém oboru 30. a 40. let.*
Disertační práce, Katedra filmových studií, Praha 2011, 394 s.

Dostat nápad na zpracování tohoto tématu žádný problém nebyl – téma se vysloveně nabízelo. Ale zpracovat je se v některých fázích zrodu této práce jevílo jako téměř nereálné. Na počátku všeho byl lidským okem i rukama nedotčený archivní fond jedné instituce, v důsledku několikerého stěhování a letité zcela laické péče o něj řádně promísený s jinými nezpracovanými fondy, který po desetiletí odpočíval nejprve v „archivu“ Filmového studia Barrandov, poté v „archivu“ Ústředního ředitelství ČSF a posléze v Národním filmovém archivu (NFA). Autorka se v době svého postgraduálního studia v NFA zaměstnala, mj. i proto, aby se k tomuto fondu dostala, a nabídla se, že jej zpracuje, což také učinila, byť s něčím takovým neměla nejmenší zkušenost. Jak se dalo čekat, jde o fond pro dějiny kinematografie v českých zemích mimořádně vydatný, a zásadní. Filmová komora s názvem Českomoravské filmové ústředí / Böhmisch-Mährische Filmzentrale byla střešní instituce protektorátního filmovnictví s pravomocemi do té míry rozsáhlými, že ji lze chápat jako suverénní vrcholný řídicí orgán české kinematografie Protektorátu Čechy a Morava.

To, co původně stanovené téma poněkud překvapivě modifikovalo a co se nakonec právem prosadilo do názvu celé práce, jsou aktivity českých filmových pracovníků od roku 1938. Nezávisle na německém vlivu totiž směřovali spontánně k témuž cíli, což je důležité pro správné chápání pozice ČMFÚ v českém prostředí – nešlo o německý import celé idey, jakkoliv ČMFÚ vzniklo v německé režii (jako ostatně nejspíš většina oficiálních institucí v protektorátu). Právě geneze idey filmové komory v českých zemích, jak ji umožnila důkladná „inventura“ pramenů filmových spolků a svazů, kterou autorka provedla, ukázala, že fenomén centralizace v pomnichovském vývoji české společnosti hraje stále více klíčovou roli a je silně provázán s obdobnými trendy i v ostatních sférách českého společenského a hospodářského života.

Tereza Czesany Dvořáková přistupuje ke svému tématu metodou mikrohistorických institucionálních dějin. Do nejmenších detailů popisuje vývoj struktury úřadu filmové komory i její personální složení až po písáčky a stenotypistky a rekonstruuje model zrodu, ekonomického chodu a celkového fungování instituce. Pramenný materiál jí umožnil konečně rozplést ten institucionální zmatek kolem formující se střešní organizace v počátcích protektorátu, ale zároveň dal vystoupit procesualnosti těchto dějů, k níž náleží i nestabilitost

situace, problémy s restrukturalizací oboru a s celkovým nastavováním nových podmínek a pravidel pro celou branži. Zřízení Českomoravského filmového ústředí se sice odehrálo pod taktovkou okupační moci, ale na druhou stranu nikoliv proti vůli české strany. Autorka naopak velmi systematicky dokládá, že vše podstatné ve věci centralizace a zavedení „nového pořádku“ v protektorátním filmovnictví se odehrálo ještě před vznikem ČMFÚ, které pak již jen zastřešilo hotové „dílo“.

Některé detaily jsou fascinující a bezděky velmi důrazně připomínají, že nacismus je zkrácený výraz pro nacionální **socialismus** a že ono písmeno A ve zkratce NSDAP znamená **Arbeiter**(partei). Kdo by řekl, že ČMFÚ mělo ve svém sídle v centru Prahy kupříkladu závodní jídelnu? V zapomenutí rovněž upadla ona povinná sportovní odpoledne pro všechny zaměstnance ústředí.

Veškerý tento bohatý materiál otevírá jednak možnost nových a hlavně argumentovaných zobecnění, jež byla dosud spíše tušena (a kdoví jestli) než cokoliv jiného, a jednak pole nově zaměřených, pramenně podložených výzkumů. První, co se tu nabízí je revize dosavadního pohledu na zestátnění kinematografie v Československu. Tato práce pro mě neobyčejně sbližuje aktivity v oficiálních protektorátních kinematografických strukturách s aktivitami filmových pracovníků připravujících v ilegalitě model poválečného uspořádání oboru a vysvětluje také onu názorovou shodu filmových pracovníků ve věci budoucí role státu napříč politickým spektrem. Posilování role státu má mimochodem Protektorát Čechy a Morava má společně s poválečným obnovováním Československa, a to včetně průvodní budovatelské rétoriky (Německo přece budovalo novou Evropu, Beneš dostal přізvisko „prezident budovatel“). Historiografie tradičně akcentuje na protektorátním období diskontinuitní aspekty a studuje proto zejména okupační teror a dále odboj a kolaboraci, tedy dva krajní póly chování obyvatelstva, daleko méně ale věnuje pozornost aspektům kontinuitním, jež má leckdy každá společnost v časech zásadních politických změn tendenci vytěsnit, znenápadnit anebo i opravdu zapomenout a jež jsou spjaty s každodenností šedé zóny. Práce Terezy Czesany Dvořákové posouvá historický proces centralizace filmového oboru do časů druhé republiky, kdy tato ambice korespondovala s transformací demokratického státu ve stát autoritativní, a svým způsobem tedy rozostřuje časové hranice dané politickým vývojem českých zemí. Oprávněnost takového kroku dokládá personální kontinuita ve vrcholných orgánech kinematografie.

Považuji práci Terezy Czesany Dvořákové za badatelsky mimořádně závažné dílo, které mohlo být vzhledem k množství materiálu završeno i razantněji formulovanými

obecnými závěry, jakkoliv tyto závěry v práci přítomny jsou. Jako školitel mohu dosvědčit, že spolupráce s doktorandkou byla po všech stránkách příkladná. Práci **doporučuji** k obhajobě.

V Praze 18. 6. 2011

Doc. PhDr. Ivan Klimeš